

# Intelligente reconstructie

## Nieuwbouw het Vissershop in Zaandam door Heren 5 architecten

De bewoners van het Vissershop, een arbeiderswijk uit 1914 in Zaandam, waren het liefst tot het bittere eind in hun huizen blijven wonen. Zo sterk is de verknochtheid aan de kleinschalige buurt achter de dijk, fraai gepositioneerd aan de Zaan, dat sommige 'Hoppers' al de vierde generatie bewoners vormen. Hun wijk is onlangs geheel gesloopt en vervangen door nieuwbouw. De sentimenten van de bewoners maakten het tot een gevoelige opgave.

Pierijn van der Putt Foto's Kees Hummel



Van een afstand domineren de daken het beeld. Dichterbij blijkt dat de helling van het bovenste dakvlak zo is gekozen dat hij buiten het gezichtsveld valt. In het straatprofiel lijken de woningen daarom lager dan ze in werkelijkheid zijn, wat bijdraagt aan de kleinschaligheid van de wijk.



Het Vissershop werd in 1914 gebouwd in opdracht van de tegenover gelegen houtfabriek, die voor haar werknemers gedegen huisvesting wilde realiseren. De houtschaarste van de eerste wereldoorlog leidde tot degelijke stenen huizen, maar ook tot te korte en inferieure heipalen. Een kleine honderd jaar na de oplevering was de bouwkundige staat van het Hop zo gebrekkig dat de wijk rigoureuus op de schop moest.

De hertoe uitgeschreven prijsvraag lokte Heren 5 naar het Vissershop. De architecten troffen een intieme buurt aan waar een grote sociale controle heerste. Minuten na hun aankomst werden de keukengordijnen open geschoven om de nieuwkomers te kunnen peilen. Heren 5 vatte de sfeer in de wijk samen in de vorm van een rijtje ter plaatse opgevangen observaties. "Me neef woont op nummer 14" bijvoorbeeld, om aan te geven dat de bewoners elkaar goed kennen of zelfs familie van elkaar zijn. Of "voetbal kijken we op straat", wat uitdrukking geeft aan de saamhorigheid van het Hop.

Heren 5 stelde zich tot doel om de sfeer van het oude Hop te continueren in het ontwerp van de nieuwbouw. Dat betekende niet dat de oorspronkelijke wijk werd gekopieerd. Ook de aandring om een deel van het Hop te behouden en te restaureren werd genegeerd. In eerste instantie vonden de architecten hun inspiratie vooral in de schaal van de bebouwing, in de straatprofielen en in het stratenplan van het oude Vissershop. De architectonische invulling van de woonblokken daarentegen was eigentijds.

Op dit punt greep de Zaandamse Vereniging Volkshuisvesting in. Bevreesd dat de bewoners zouden afhaken, ging de opdrachtgever akkoord met volledige sloop en nieuwbouw van de wijk, maar verwierp het architectonische beeld van het plan van Heren 5. De architecten besloten daarom in

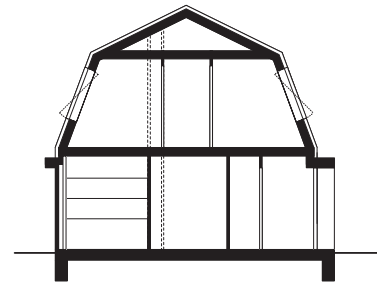
de architectuur van het volgende plan direct te verwijzen naar de mansarde kappen met rode dakpannen, het metselwerk van de gevels en de robuuste witte kozijnen van de ramen die zo kenmerkend zijn voor het oude Hop.

Het nieuwe Vissershop bestaat uit zeven blokken. Twee daarvan liggen aan de Zaan, de andere zijn gegroepeerd rond twee pleinen en een schoolgebouw. Op de hoek van het terrein, ook aan de Zaan, staan nog twee appartementenblokken van zes en zeven lagen hoog. De woningen aan het water zijn drie lagen hoog. Ze vertegenwoordigen de hoogste sport van de sociale ladder en worden bewoond door de Hoppers die al het langst in de wijk wonen. De verder naar achter gelegen woningen hebben in plaats van een volwaardige derde laag een bergzolder gekregen. Deze

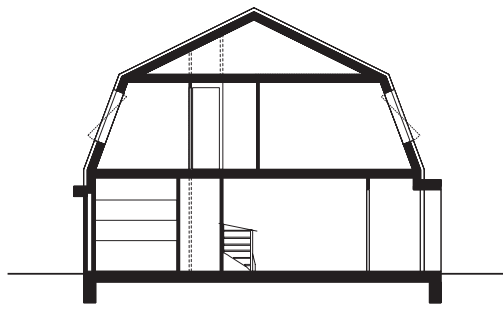
1 De bewoners aan de Zaan hebben uitzicht op het water. De appartemententorentjes vallen enigszins uit de toon en zijn door de architecten met opzet aan de rand van de wijk geplaatst.

2 De toegang tot de parkeervelden is geaccentueerd door twee woningen die samen een poort vormen. De afwezigheid van een tuin is gecompenseerd met grote balkons aan de voorzijde.





Doorsnede smalle woning



Doorsnede brede woning

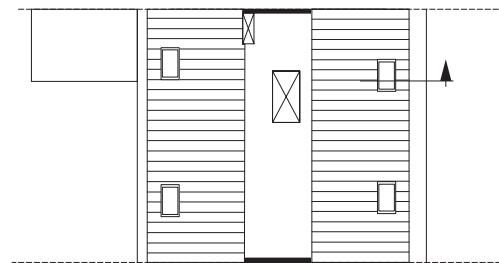
De hoofdopzet van het oude en het nieuwe *Visser'shop* is nagenoeg gelijk.



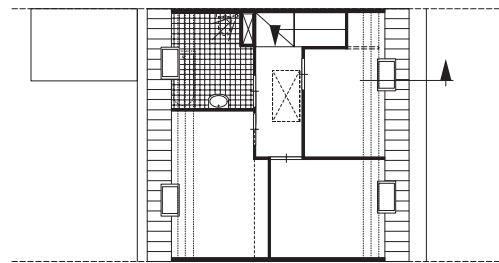
Oud



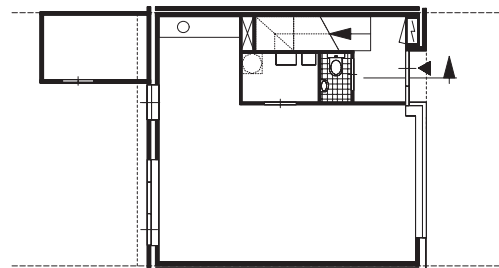
Nieuw



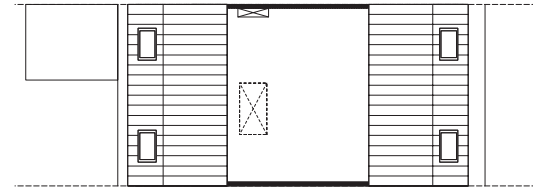
Vliering



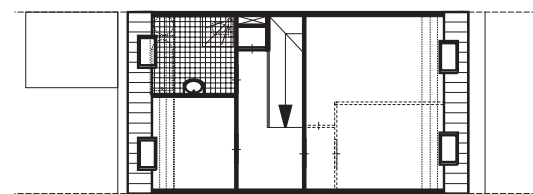
Eerste verdieping



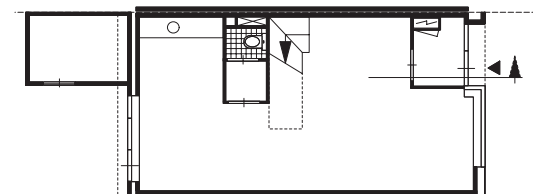
Begane grond



Vliering



Eerste verdieping



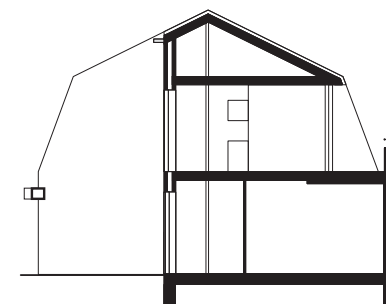
Begane grond

woningen beschikken ook niet over een voortuin maar over een smal perk waar een houten 'bemoeibank' in past. Alle bouwblokken bieden in het midden van hun lange zijde toegang tot een binnenhof waar tien tot twaalf auto's kunnen parkeren. Zo komen er minder voertuigen op straat terecht. In het werk van Heren 5 spelen de gebruikers vaak een grote rol. De bewoners van eiland 8 van Floriande bijvoorbeeld, dragen de verantwoordelijkheid over het beheer van een grote gemeenschappelijke tuin.<sup>1</sup> In het *Visser'shop* konden de toekomstige bewoners al in een vroeg stadium grote invloed uitoefenen op het eindresultaat. De architecten kwamen hierdoor terecht in een voor hen nieuwe situatie waarbij de grenzen tussen nieuwbouw, kopiëren en reconstructie vervaagden. In hun ontwerp zijn bestaande elementen gecombineerd tot een wijk die op alle schaalniveaus formele gelijkens vertoont met het oorspronkelijke *Visser'shop*. Tegelijk is aan de moderne woon- en bouweisen voldaan en is het parkeerprobleem op een subtiele manier opgelost.

<sup>1</sup> Pierijn van der Putt, 'Proeftuin voor de woningbouw', *de Architect*, november 2005, pag. 68-73.

#### Het *Visser'shop*, Zaandam

*Opdrachtgever* Zaandamse Vereniging Volkshuisvesting, Zaandam; Kristal, Amsterdam  
*Ontwerp* Heren 5 architecten, Amsterdam  
*Ontwerpteam* Ed. Bijman, Jan Klomp, Bas Liesker, Gerlinde Back, Bea van den Berg, Dirk van Gestel, Inge van Mourik, Alissa Labeur-Terwindt, Juliëtte Top  
*Bouwkundige uitwerking* Heren 5 architecten, Amsterdam in samenwerking met Pieters Projectbureau, Haarlem  
*Aannemer* Dura Bouw, Amsterdam  
*Landschapsarchitect* H+N+S Landschapsarchitecten, Utrecht  
*Beeldend kunstenaar* Ida van der Lee, Amsterdam  
*Programma* 216 woningen, tussen 80 m<sup>2</sup> en 140 m<sup>2</sup> GBO  
*Voorlopig ontwerp* 2001  
*Definitief ontwerp* 2002  
*Aanvang bouw* 2003  
*Oplevering fase 1* derde kwartaal 2005  
*Oplevering fase 2* begin 2006  
*Bouwsom inclusief installaties* € 23 mln, excl inrichting, excl btw



Doorsnede poortwoning



Begane grond

Eerste verdieping

Sommige van de hoekwoningen wijken af van de andere woningen. Daardoor zijn de randen van de blokken gemarkeerd.